

СОЦІАЛЬНЕ СИРІТСТВО ЯК НАСЛІДОК МІГРАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розглянуто вплив міграції населення України на соціальне сирітство

Недостатній життєвий рівень населення, складна ситуація на ринку праці, трансформація сімейних цінностей спричинили зростання міграційних потоків українців за кордон. За умови нереалізованості у трудовій сфері та відсутності стабільних джерел доходів працездатне населення просто змушене працевлаштовуватись за кордоном. Особливо ускладнюється ситуація у сімей з дітьми, адже показники бідності в Україні у сімей із дітьми вдвічі вищі, ніж у сімей без дітей.

У рейтингу країн у 2012 році, найкращих для народження (за даними корпорації The Economist Intelligence Unit), Україна зайняла 78-ме місце (після неї розміщені Кенія та Нігерія) [1].

Оцінювалися держави за 11 критеріями: рівень життя, стабільність на ринку праці, рівноправ'я статей, географічне положення, рівень злочинності, оцінка особистого щастя, оцінка системи охорони здоров'я, сімейні цінності та інші.

Перші позиції в рейтингу посіли Швейцарія, Австралія і Норвегія. Фактично Україна виявилася найгіршою країною в Європі, де можна було б народитися.

Результати проведеного вибіркового опитування домогосподарств у січні 2013 року засвідчують, що 34,1% сімей з дітьми відмовлялися собі у найнеобхіднішому (не вдалося забезпечити навіть достатнє харчування 2,8% сімей). Суб'єктивна бідність серед домогосподарств з дітьми складає 65,2%. Протягом 2012 року лише у 7,9% домогосподарств покращився матеріальний стан. Про подальший очікуваний розвиток економіки України зазначили лише 17,8% опитаних домогосподарств з дітьми [4].

Все це дозволяє стверджувати, що відбувається певне зневірення у подальшому майбутньому в Україні, і досить часто виходом із даної ситуації люди вбачають у пошуках кращої долі за кордоном.

За даними Державного комітету статистики в 2012 році працездатне населення України становило 22,5 млн. осіб, з яких офіційно працевлаштовані були тільки 12,5 млн. За інформацією Світового банку та Міжнародної організації з міграції, за кордоном працює близько 6,5–8 млн. українців. Тобто приблизно кожна третя особа у працездатному віці перебуває на заробітках. За даними Європейської комісії з питань міграції та біженців, українці – найбільша група легальних трудових мігрантів у країнах Євросоюзу.

Інформативним було проведення у вересні 2009 р. методом експертного опитування соціологічного дослідження „Діти трудових мігрантів: особливості соціальної поведінки” в рамках проекту МБФ „Карітас України” „Соціальна робота з дітьми трудових мігрантів”. Експерти зазначили, що приблизно 7% школярів становлять діти трудових мігрантів, а саме тому варто приділяти їм особливу увагу у навчальних закладах.

Наприкінці ХХ ст. досить часто почали вживати термін „соціальні сироти”, тобто діти, які залишилися без піклування батьків.

Деякі науковці ототожнюють соціальних сиріт і дітей заробітчанин. Проте, на нашу думку, така класифікація не є досить однозначною.

Так, згідно опитувань міжнародного жіночого правозахисного центру „Ла Страда – Україна” мігранти стверджують, що вони розлучаються з дітьми заради їхнього ж блага [2]. 86% за їх твердженням заробляють кошти на оплату за навчання дітей, 72% – на будівництво та придбання житла, 69% – на забезпечення щоденних потреб. Проведене опитування свідчить, що люди від'їжджають за кордон, в інтересах дітей, щоб забезпечити їх безбідне майбутнє. Однак, довга відсутність батьків в щоденному житті дитини позначається на її емоційному стані. Особливо гостро відчуває дитина відсутність матері, в наслідок чого виникає загроза виникнення синдрому емоційної депривації. Останній є результатом браку істинної стійкості у житті людини, позбавленої в дитячому віці належної емоційної підтримки, яку неможливо компенсувати за фінансового забезпечення. Діти у таких сім'ях не отримують належного виховання, часто проявляється складяве ставлення до життя, безініціативність та безвідповідальність. Але варто розглянути ситуацію з іншого боку – якби їх батьки залишилися та вимушені були вести нужденний спосіб життя, або взагалі відмовилися б від дітей... Ситуація досить непростя.

Ми пропонуємо розмежовувати поняття об'єктивного (офіційно встановленого) соціального сирітства, у випадку позбавлення осіб батьківських прав, відібрання дитини тощо та суб'єктивного (не встановленого), за якого дитина не отримує належного виховного впливу, але батьки „прагнуть забезпечити щасливе майбутнє”. Тому підґрунтя розмежування буде полягати саме у мотиваційному механізмі дій батьків. Адже не можна ототожнювати дітей, батьки яких регулярно повертаються з-за кордону, допомагають матеріально і дітей асоціальних верств населення, які, наприклад, народжують дитину для отримання матеріального допомоги від держави та в подальшому не піклуються про неї.

Проблематичною залишається ситуація, за якої заробітчани не приїжджають до своїх дітей, надсилаючи, в кращому випадку лише гроші, створюють нові сім'ї за кордоном. Це пов'язано також з тим, що в Україні не вистачає цілеспрямованих заходів та комплексної державної програми з повернення та інтеграції мігрантів. Мова йде не лише про економічний аспект – створення робочих місць чи гарантії пенсійного забезпечення, – а й про надання соціальної та психологічної допомоги таким особам. Їх діти потребують особливої уваги суспільства, починаючи з обліку їх у навчальних закладах, проведенням занять із психологами та максимальним залученням до цього процесу державних соціальних закладів та громадських організацій.

Особливого значення набула класифікація у 2013 році у вітчизняному законодавстві дітей трудових мігрантів до категорії потенційних отримувачів соціальних послуг [3]. І хоча сьогодні йде мова про економію бюджетних коштів та зменшення кількості фахівців із соціальної роботи в територіальних громадах, варто цей процес зробити більш економічно обґрунтованим, адже ніяким чином не оцінювалася ефективність функціонування мережі таких працівників на фоні загального зростання кількості сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційний сайт корпорації The Economist Intelligence Unit [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eiu.com/home.aspx>. – Назва з екрану.
2. Офіційний сайт міжнародного жіночого правозахисного центру „Ла Страда – Україна” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.la-strada.org.ua/>. – Назва з екрану.
3. Про затвердження Порядку виявлення сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах, надання їм соціальних послуг та здійснення соціального супроводу таких сімей (осіб) [Електронний ресурс]: Постанова КМУ №896 від 21 листопада 2013 року. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/896-2013-п>. – Назва з екрану.
4. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів (за даними вибіркового опитування домогосподарств у січні 2013 року: Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2013. – 76 с.